



ԵՐԾՈՒՒ
ՎԱՍՊՈՒՐԱՆ

ԹՈՒՌՆԵԱԼ ՀԱՅՐԵՆԱՍԵՐ ԹՆԻՕՔ
ՅԱՐԺՐՈՒՆԻ ՄԵՆԱՍՏԱՆԷՆ ՎԱՐԱԳԱՅ
ՈՐ ԴՎԱՆՏՈՍՊ

Գ	ՀԱՏՈՐ	1859	ՄԱՐՏ
---	-------	------	------

ԱՎԱՆԴԵՍ ԱՍՏՈՒԱԾՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ
ԵՎԵԼԵՅԱՇԷՆ ՀԱՐՑՆ

ԱՎԱՆԴԵՍ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՏՕՄԱՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՑ ՈՒՂԱԴՉ
ՂԵՋԱԳԱՆԾ ՀԱՅՐԱԳՆՏ ՀԱՅՈՑ

Մենք ենք պահանջում հայաստանի եւ անհատի հոգի զրկելու
զորեան իւրոն հաղթել, որ պատրաստ է ըստ ժամանակին
պիտանաւորութեան յորոշումներ հոգիւ ընտիր իւրանհոյ
հաղթել, կողքից իւրոն միջոցի յաթառն հայրապետական

ուսումնապերճն Տ. Մովսէս կաթողիկոս, որ ՚ի դաւաւաւէն Արագածոտայ ՚ի գեղջէն Եղիլարտայ :

Սոյն սա ՚ի բարձրանալն յայն ամուռ գերամբարձ անդէն անդ ամենայն փութով ջանն ՚ի գործ եղեալ նախ առաջին զտոմարական շրջանս եկեղեցական տօնից ըստ պատշաճին նոր կարգադրութեամբ նորոգել եւ զգնելն լըցուցանել : Թուականն մարմնացելոյ փրկչին յայնմ ժամանակի հասեալ էր ՚ի 551 ըն յորում եկեղեցական տօնք աւանան խախտեալ ՚ի տեղւոջէ՝ յայլ ընդ այլ ժամանակս առնեալ լինէին, ՚ի պատճառս որոյ եւ ազգ մեր կրէր հանապաղօր ներդութիւն բազում եւ անարգանք յայլ քրիստոնէայ ազգաց :

Ըրդ՝ ըստ պատմագիր Յովհաննու Կաթողիկոսին ,

» Եւրա ՚ի հրամանէ մեծին Մովսէսի՝ քերթողք եւ գիւ
» տունք արուեստին, եղին զկարգ թուականութեան թոր
» քովեանս համարելոյ, որ է շարժումն յառաջախաղաց եւ
» հիմն զանազան մասանց արուեստին . եւ այսպէս ըստ
» հայկական լեզուի տուեալ Տօմար տօնից տարեկանաց,
» յայնմ հետէ ոչ կարօտանային մուրացիկ իմն առնելով
» յազգաց զպիտանի խորհրդոյն արարողութիւնս :

Հաստատեցաւ ընդ նորոգելոյ առւմարին եւ յատուկ թուականն մերոյնս ազգի . որով մինչեւ ցարդ վարի ազգ մեր եւ կոչեմք թուական հայոց, սկսեալ ՚ի 552 թուականէ փրկչին :

Յետ այսպիսեօք բարեբապէս կարգադրելոյ զտոմարական շրջադայութիւնս, ապա զհետ լինի սքանչելին Տ. Մովսէս ՚ի մաքրել զերկիրս հայրենի ՚ի զանազան տեսակ մոլութեանց եւ լեկամուտ ինչ աղանդից, զորս եւ բնաջինջ աւրար անթուլ աշխատութեամբ իւրով եւ անձանձիր յանա-

պաշտօնական քարոզութեամբ եւ համոզիւն խրատաբանութեամբ :

Իսկ 'ի կողմանէ պարսկադէն կատաղութեան՝ տեսեալ զի չէ հնար հանդիստ խաղաղութեան դտանել աշխարհիս եւ մանաւանդ 'ի դիւապատիւր ճենճոտեալ մոզուցն եւ 'ի մոխիր մոլելոց որք իբր զազրատեսիլ որդունս 'ի մէջ ասողակեալ միշտ զգուռմն եւ լքումն փայթակղութեան մտաց բազմաց 'ի վերայ ամեն ե բարի բարի կարգաց խանգարումն յաճախեն : Արոց վասն անվերհեր համարձակութեամբ եւ համոզիւն բանիւ զբէ յատեանն Պարսից առ Խոսրով Արքայ, յաշ առնելով նմին խաղաղասէրն զայն նամանակաւնին Վաղարշայ Պարսից արքային, զոր ետ յաւուրս Վահանայ Մամիկոնէի, մի բնուռ նեղել զհայոս սակ հաւատոյ . եւ զայլ արտօնութիւնս շնորհեալ 'ի նոյն ատենէն՝ Հայոց աշխարհիս :

Ըստուածահաճոյ իւրոցն աղօթից զօրութեամբ կակղացեալ սիրտ անօրինին՝ տեղի ետ ճշմարտաբան ողոր բանիցն նամականւոյն . վասն որոյ Վշնաս Վահրամ փոխանակ Գենշապհոյ մարզպան հայոց աշխարհիս առաքէ . որոյ եւ կեալ եւ ըստ խրատուն առելոյ 'ի Խոսրովայ կալաւ զաշխարհս հայոց մեծաւ խաղաղութեամբ եւ թողութիւն արար իւրաքանչիւր կրօնի :

Եկաց Տ. Մովսէս Վաթոյիկէս յաթոռ Հայրապետական ամս երեսուն ծերացեալ ալեւորութեամբ յոյժ եւ տեսեալ թէ չկարէ ինքնին միայնիկ բառնալ զհոգ հանրական եկեղեցւոյ, խորհուրդ բարի զմտաւ էած եւ ինքնին ընտրեսոյ իւր տեղակալ զՎլդանէս Վարդապետն : Արոյ լեալ իբր ցուպ ծերութեան վսեմականի Վաթոյիկոսին նովաւ հանգերձ վարէ զտեսչութիւն Հայրապետական այլ եւս ամս 13

եւ ժամանեալ ՚ի հասակ խորին ծերութեան հանդէի ՚ի լոյս
փառաց անմահութեան, թողլով յիշատակ բարի զուգըն-
թիւն տոմարական շրջագայութեան եւ բազմապատիկ ջա-
նից եւ անձնադիր վաստակոց իւրոց զհանդէս : Որովք միշտ
պարծի եկեղեցի Հայաստանեայց յանուն Մովսէսի նորոգէի
Հայկական Տոմարիս :

Ու սեմականի գործոց մեծի Հայրապետիս ամաչեսցեն ու-
րեմն, որք հետսամտեալ զբաբանեն թէ՛ արտաքին գիտու-
թիւնք չեն բնաւ օգուտ եկեղեցւոյ Աստուծոյ եւ մա-
նաւանդ թէ վնասակարք : Տեսցեն աստանօր թէ յոր փայր
սխալանաց փրկէր ազգ մեր, եթէ ոչ ըստ բնականին նկատման
ուղղեալ լինէր տարեկան սօնից ժամանակն :

Խրատեսցի մանկոի հայոց ապա զկնի կրօնականին ան-
խտիան եւ զուսումնականէն բոլուն հարկանել, զորոց
տեղեկութիւն ընծայէ բանականին մտաց լուսաւորութիւն
պայծառ եւ սրութիւն բազում եւ տայ յատուկ ճանաչել
զգարմանալի արարս վերնախնամ աջոյն եւ փառաւորել
զգերագոյն էակն՝ որ արարչաբորձեալ է այն ամենայն զար-
մանալիս. զդիրս պաղպաջուն աստեղաց, զշրջադայու թիւնս
մոլորակաց, զփոփոխմունս եղանակաց, զօդոյ խորութիւն ,
զջուրց տարածութիւն , զհողոյ որակութիւն , զմարմնոց
կազմութիւն, զչինչաւորաց հոգեխառնութիւն եւ այլն եւ
այլն :

Հայսմ ամենայնի վերահասու լեալ միտք՝ որպէս կամ
կարէ՞ արդեօք ժպրհել եւ խորին զգացմամբ ծնրադրական
երկրաբազմութիւն չմատուցանել այնմ, որ գոյակն է այսմ
մեծի հրաշալեաց. ուր իբր երասանաւ սանձակոծեալ զամե-
նայն վարէ ըստ իւրաքանչիւր պէտս :

Ուրեմն փառք՝ անլուելի ձայնիւ իւրումն անպարագիր

եւ անսահման էութեան եւ մշտնջենաւոր Աստուածութեան այժմ եւ անհատ յաւիտեանս ամէն .

* * *

Բ. ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱՇԻՆ ԱՌԱՔԻՆԵԱՅ

Ա. ՄՄԲԱՏ ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ ԳԵՐԱՊԱՆՁ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՇԻՆ
ԱՐՔԱՅ ՀԱՅՈՑ .

Հեղահամբոյր խաղաղասէր եւ հայրենաշէն Սմբատ, իւր հօրը նման հայրենասիրութեամբ առաքինութեամբ եւ զանազան կատարելութիւններով զարդարուած ըլլալէն զատ զարմանալի քաջութիւններով ալ Հայաստանի սահմանները ընդարձակեց եւ ազգին այն քաղաքները ու գաւառները որ երկայն ժամանակներով օտարներուն յաւիտակութեան նիւթ ըլլալով գիշակեր գաղաններու նման վրանին ժողովքի իրենց անյագ կոկորդը կշտացնելու կը ջանային, անոնցմէ շատերը Հայկական իշխանութեան տակը նուաճելով թըշնամիներն ալ հալածեց .

Լհաւասիկ այնպիսի թագաւոր մը ունեցաւ Հայաստան, որուն ունեցած ձիւքերուն վերայ քրիստոնեայներէն զատ՝ այլադէն իշխաններն անգամ զարմացեր էին. ինչպէս որ Աիշիին մեծ ներքինապետին համար կըսէ մեր Յովհաննէս կաթողիկոս երեւելի պատմիչը թէ, « Ի տեսանէչն

զարբայ խոստովանէր ոչ զոք թերեւս համեմատ նմին տե-
 սանեւ , ։ Այնպիսի երեւելի եւ գովելի անձ մը թագա-
 ւոր ունենալու բարեբախդութիւնը՝ յիշաւի մեծ երջան-
 կութիւն փառք եւ պարծանք մըն էր բոլոր Հայկազանց ,
 Բայց ափսոս որ ամէն բարութիւն՝ չարութիւնը իրեն կը-
 ցորդ եւ թշնամի կունենայ . ահա այսպիսի առարկինի անձի
 մը գլխուն ալ շատ տեսակ փորձութիւններ պատահելով՝
 բազմաթիւ չարիքներ ու ձախորդութիւններ հասուցին թէ ի-
 րեն եւ թէ ազդին . իր ազգասիրութեանը դէմ ազգատե-
 ցութիւններ , ներողամտութեանը դէմ անգթութիւններ
 եւ իսակալութիւններ , քաջագործութեանը եւ անձնա-
 նուիրութեանը դէմ վատասրտութիւններ և տիրադաւ մատ-
 նութիւններ պակաս չեղան : Այս ամէն չարութեանց
 բուն աղբիւրը այն աշխարհաւեր չար նախանձք եղաւ , որ
 մեր այն քանի մը իշխանաց սրտերուն մէջ թագաւորած
 էր . որոնք փոխանակ իրենց թագաւորին ազգին եւ երկրին
 պաշտպան կենալու , անմոռութեամբ այն նորահաստատ
 թագաւորութեան կործանմանը պատճառ ըլլող միջոցնե-
 րու ձեռնամուխ կրլային . չմտածելով թէ առանց գլուխի
 եղած անդամները կատարելապէս մեռած կրլան : Մէկ
 կողմանէ Աբաս սպարապետը որ թագաւորին հօրեղբայրն
 էր , թագաւորութիւնը անիրաւութեամբ յափշտակել ուզելով շատ
 վրասներ հասուց տէրութեւն . եւ մէկ կողմանէ ալ Սմբատայ
 քեռորդին Աշոտ՝ որն որ Վասպուրական քաւառին իշխանն
 էր , անոր վերայ նախանձելով՝ Ափշին ոտսիկանին ձեռքով
 զատ թագաւոր մը ըլլալ ուզեց , բայց չյաջողեցաւ : Ան-
 տին աներն Գագիկ Արծրունին ալ , իր թագաւորին զօրքերը
 խարդախութեամբ Ահմատ ըսուած այլազգին ձեռքը
 մատնելու միջոցաւ՝ թագաւորութիւն մը ձեռք ձգել ու-

զերով, չատ փնասներ հասուց Սմբատայ . եւ քիչ մը ետքը Սմբատայ քեռորդին Գաղիկ Արծրունին, Յուսուփ ոստիկանէն թագաւորութիւն առնելով, պատճառ եղաւ նոյն Յուսուփը Հայաստան մոցնելու . որն որ Սմբատայ ետեւէն ինկաւ, եւ ան ալ կապոյտ բերդին մէջ ամրացեր էր : եւ երբոր Յուսուփ իր բանակին մէջէն քրիստոնեայ զօրքերը Հայոց հետ պատերազմելու համար առաջ կը քշէր, որոնք Հայոց զօրքերէն անխնայ կերպով կը ճարթուէին, այս տեսնալով՝ չդիմացաւ քրիստոնէական առաքինու թեամբ զարգարեալ Սմբատայ սիրտը . եւ այնչափ արիւն թափուելու փոխարէն՝ կամաւ մատնեց իր անձը իր թշնամին . որն որ առաջ երդում ըրաւ չմեռցնելու, բայց ետքը Յուսուփէն բազմատեսակ չարչարանօք չարչարուեցաւ, եւ իր քրիստոնէական ուղղափառ սուրբ կրօնքին համար արիաբար գլխատուելով նահատակուեցաւ :

Թագաւորեց երանելին Սմբատ ոչ միայն ՚ի յերկրի՝ այլ եւ ՚ի յերկինս երկնային փառօք պսակուելով . բայց փայ անոր որ սկզբնապատճառ եղաւ այսպիսի սպաննու թեան . արդարեւ ողբաց բոլոր Հայաստան այնպիսի թաւաւորէ մը զրկուելուն համար . կորսնցող այնպիսի հայր մը՝ որուն գլխութեամբը եւ սրտապանութեամբը կը մխիթարուէր :

Ո՞վ էր որ դիւական ախտն էր այնչափ բազմաթիւ չարեաց պատճառ եղողը, ո՞չ ապաքէն այն անախառութիւնն եւ մանաւանդ այն չար նախանձն էր, այն ժանտախտը կըսեմ՝ որ շատ ժամանակ մեծամեծ եղեռնագործութեանց եւ ողբալի կործանմանց պատճառ եղած է : Բայց օրէտք է ուրախ ըլլամք . լիսն զի քսնի որ ուսման դիտութեան եւ քաղաքակրթութեան լոյսը ազդերնուս մէջ տարածուե-

լու վերայ է, յայտնի կերեւայ որ՝ կամաց կամաց այս սոսկալի եւ ամենազգուելի ախտին մառախուղն ալ փարատել սկսած է . մանաւանդ թէ՝ ինչպէս որ լոյս եղած տեղը խաւար չըլլար, այսպէս ալ ուր տեղ որ ձշմարիտ ազգասիրութիւն կայ՝ այն տեղը նախանձն ալ բոլորովին հալածուած կը տեսնամք . այսօրվան օրս սակեց ալ աւելի մեծ մխիթարութիւն չկրնար ըլլալ ազգին . ուուն որ եւ իցէ յառաջագիւծութեանը մէկ հատիկ միջոց մըն է որ՝ այս աննախանձ սիրոյն ազգասիրութեան արդիւնքները պիտի վայելէ մինչեւ յաւիտեան : Եւ ինչպէս որ մեծին Ներսէսի ջանքովը մեր ազգին բնական ախտ եղած անողորմութիւնը անգթութիւնը՝ վերջին աստիճան ողորմածութեան եւ առատաձեռնութեան փոխուեցաւ, այսպէս ալ հիմա հասած է այն ժամանակը որ, այս լուսաւորեալ դարս եւ քաղաքակրթեալ ազգաց օրինակները ազգին բարեպաշտութեանը հետ միացած՝ այս ազգին բնական եղած ի վաղուց հետէ ունեցած չար նախանձը անհետ ընելու մեծ եւ զգալի օգուտները բերած է . եւ բիչ միջոցին մէջ պիտի տեսնամք Աստուծով որ այն ախտին տեղ ազգասիրութիւնը ընդհանուր ազգին բնական առաքինութիւն մը պիտի ըլլայ, ինչպէս որ հիմակուրէն շատերուն վերայ այս աննման առաքինութեան օրինակները կը տեսնամք :

Տ. Կ. ԳԱԼՓԱԳՃԵԱՆ .

Դ. ՏԵՍԱՐԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱՑ

ԿՈՆԿՈՒ ՎԱՆԲ, ԶՈՒԱՍՏԱՆ ԵՒ ԲԵՐԴԱԿ ԳԻՒՂԵՐ :

Չուստանի գիւղէն կէս ժամ հեռի՝ փոքրիկ բլրակինը վրայ ծովածիծաղ վայելուչ դրիւք մը շինուած է Սոնկու վանք ըսուած փոքրիկ մենաստանն : Բուն տաճարն Ս. Աստուածածնի սնուամբ հիմնարկեալ՝ միջակ մեծութեամբ ամուր կամարակապ է . աջ ու ահեակ թեւերուն տակը ծածկուած պահարաններ ունելով . բոլորովին հնակարկատ գեղջուկ շինուածներ շատ կան պարսպէն ներս : Իսկ բուն պարիսպն կէս քարէ եւ աղիւսէ բարձրացած է բոլորշի ձեւով՝ մէկ դուռ մը մինակ ունի , որ հարաւ կ' բացուի : Այս դրան առաջը՝ ջրոյ աղբիւր մը կայ , բայց իւր նախնի ճանապարհին խանգարմանը պատճառաւ ջուրն հիմայ խըմելու համար անպիտան եղած է . որուն համար վանքին բնակիչ մեծ նեղութիւն կ' կրէ թէ ամառ եւ թէ ձմեռ :

Ս) անքիս կառավարութիւնը հիմայ աշխարհական մէկումը ձեռք մնացած է , որն որ բոլորովին հողերն մշակելով իւր ապրուստն կ' հոգայ : Ժամասացութիւն եւ միւս եկեղեցական արարողութիւնք գլխովին լուած է . միայն թէ տարին երկու կամ երեք անգամ քովի գիւղից քահանաներով Ս. Պատարագ կ' մատուցուի , ու խառնորաց մսիլթաբութեանը համար :

Իւր բոլորովին շատ մը վարուցանի համար ընտիր արտեր ունի ոստին եւ ջրարբի . որոնց շատը տարուէ տարի

իւր դէմի գիւղօրէից ջերմեւանդ ժողովրդոցը աշխատու-
թեամբ կ' մշակուին վանքին համար մինակ : Այս վանիցս
նախնական դիտուութեանցը խելամուտ լինել ռեզոլւներուն
համար՝ հոս կ' դնեմք նորին իսկ կոնդակի համառօտու-
թիւնը , որն որ նոյն վանիցը մէջ իբր անգին աւանդ մը
մինչեւ ցայսօր անկորուստ եւ անկողոպուտ հաւատարմա-
բար պահուած կ' մնայ՝ մէկ փառաւոր խաչամասն տէ-
րունական մասունքիսը հետ :

Համաօգուելիւն . կոնդակի կոնդակ վանից :

” Դ գերադրական եւ յամենամաքուր արփիաճաճանչ
” հօրէ Աստուծոյ պետականէ եւ ի յորդոյ հօր ճառագայ-
” թէ եւ ի նորին հոգւոյն փառակցէ եւ գոյակցէ . նա եւ
” ի դրանէ Սուրբ եւ քերամաքուր լուսածաւալ եւ շնորհա-
” զեղ անրիժ եւ անարատ եւ հրեշտակաբնակ եւ երկնա-
” ծօրան շնորհացն շաքմարան կառնկու վանից ծովահա-
” յեաց Սուրբ Աստուածածնէս . որ է դուռն երկնից եւ
” ճանապարհ արքայութեան . հրեղէն հացին սեղան եւ
” իմանալի պառքին զենարան . որ առնէ զբազում եւ
” զանպատմելի զհրաշս եւ զմեծամեծ սքանչելիս հաւա-
” տով ի սա դիմողաց

” Իւ քնդ Աստուածապարգեւ շնորհազեղուն օրհնու-
” թեանս ծաներուք ով Բրիտտոսի փրկական եւ սոսկալի
” արեամբ գնեալ դառ պետաց քահանայից եւ առհասա-
” րակ ժողովուրդքդ Աստուծոյ , վասն կանկու վանիցս ծո-
” վահայեաց հրաշագործ Ս . Տիրամօրս . թէ վասն ինչ
” պատճառի առ ի կանկու վանք . զի որով հետեւ զխոր-
” հուրդ արքային պարաէ ծածկել , իսկ զխորհուրդ ” Ա”

« տուծոյ եւ զհրաշս նորին յայտնել փառօք : յորոց մինն
 « ՚ի բազմաց հրաշիցն եւս է այս, զի ՚ի յետին դարս եւ
 « ՚ի ձմեռնացեալ . ժամանակիս էր հոգելի սյր ոմն մա-
 « քուր վարուք եւ առաքինի գործովք Ջաքարիտ աւ-
 « նուամբ գերզգօն վարդապետ . որ էր այցելու Սուրբ
 « ուխտիս : Եւ յաւուրս հնձոցն կռունկ մի միշտ սո-
 « վորեալ էր գալ յարտն ըստ ընդակեր բարուցն եւ ոչ
 « հեռանայր յանդաստանաց մենաստանիս. եւ յաւուր մի-
 « ում աեսեալ կենդանւոյն թէ օձ մի մեծ գնացեալ թու-
 « նաւորեաց զկերսկուր. կաթսային , յորմէ ուտեւոց էին
 « բազում գործաւորք . նոյն հետայն արագաթեւ հա-
 « սեալ ՚ի վերայ կալաւ զտտանէ գազանին եւ տարաւ ՚ի
 « բաց . զայն տեսեալ բազմութեան գործաւորաց յիառս
 « ետուն Աստուծոյ. եւ շնորհակալ ՚ի կռնկանէն՝ որ ազա-
 « սեաց գնոսա ՚ի մահահոտ կերակրոյն : Ապա յայնմ
 « հետէ անուանեցին զվանքն (Կռնկու վանք) . . .
 « Բայց որովհետեւ ՚ի բազմաց ժամանակաց իբրեւ հա-
 « իիւր եւ յիսուն ամաց յառաջ ամայի եւ անմարդա-
 « բնակ մնացեալ էր , վասն որոյ կարի խախտեալ եւ մի
 « կողմն տաճարին յիլեալ եւ վայտեայ ժամատունն եւ
 « տնտեսունն եւ փարախն կենդանեաց եւ խցերն քայ-
 « քայեալ եւ պարիսպ վանիցս ամենեւիմբ տապալեալ եւ
 « աւեր եղեալ . նա եւ ՚ի կողմանէ զարդարանաց եւ
 « զգեստուցն յոյժ մերկացեալ եւ անբան անասնոց եւ
 « գազանաց բնակարան եղեալ եւ թռչնոց երկնից դա-
 « տարք . յոյժ ողբալի եւ խեղճ տեսողաց . թարց սաղ-
 « մոսերգութեան եւ ժամուց ժամակարգութեանց անտես
 « թողեալ . վասն որոյ եւ ես Դաւիթ Եպիսկոպոսս միաբան
 « սրբոյ անապատիս տեսեալ զայսպիսի հրաշալի վանքս, որ

» շինեալ եւ հիմնարկեալ է ձեռամբ Թադէոսի Սուրբ
 » առաքելոյն մերոյ, անկեալ 'ի մէջ այսքան խեղճութեան
 ոչ կարացի հանդարտել
 բուն արկի 'ի շինութենէ եւ 'ի նորոգութենէ Սրոյ
 տանս : 'ի 1866 Թիւ փրկչին :

ՁՈՒԱՍՏԱՆ :

Չուստտան գիւղն այս վանքիս խիստ մօտիկ ճիշտ յա-
 րեւելակող մընէ, որ ունի 57 տուն հայ եւ 18 տուն բլր-
 դատաձիկ բնակիչ. հայոց եկեղեցին խիստ հնացեր է եւ
 մէկ կողմի պատն ալ փլեր է. Թէ եւ գիւղացիք մեծ ջանք
 ունին նորոգելու, բայց զանազան պատճառներով (որոնց
 գլխաւորն աղքատութիւնն է), մինչեւ հիմայ մնացած է :

Այս գիւղս կ' բնակի Տէր Սահակեան Մ. Յովհաննէս
 աղա ըստած խիստ հիւրասէր անձն, որն որ նոյն գիւղն
 գնացող ամէն հիւրից, ասպնջական եւ հիւրընկալն եղած է
 միշտ :

Կահապետական Ազնիւ մարդասէր բնաւորութեանս
 հետեւող եւ նոյն աւանդութիւնն անկորուստ պահող այս
 պիտի հայ իշխաններ եւ Մէլիքներ շատ կ' գտնուին Հայաս-
 տանիս գիւղերուն մէջ, ինչպէս անձամբ ականատես ե.
 ղած են շատ ճանապարհորդներ, Թէ ազգայինք եւ Թէ օ.
 տարականք :

Ունի այս գիւղս նա եւ շատմը առատաբեր արտերէն 'ի
 զատ՝ ազնիւ պտղատու այգիներ ալ , Արտամետու այ-
 գեստանեացը նման : բայց այս այգիներ բրդատաձիկք 'ի
 վաղուց իւրեանց սեպհականած կվայելն : (1) Շամիրա
 մայ մեծ առուի ջուրն այս այգիներս ալ կըթրջէ :

Չուստանէն երեք քառորդ հեռի Բերդակ ձորամէջ գիւղն կայ, որ իւր անուան իւր դէմի փոքր բլրակէն առած է . որուն վրայ յառաջներ փոքրիկ բերդ . մը շինուած է եղեր :

Այս գիւղիս բնակիչքն հայ են եւ ունին մէկ գեղեցիկ եկեղեցի մը Ս . Յովհաննէս անուամբ . որուն հին գրչագիր պատուական Յայսմաւուրի յիշատակարանն վարի էջերուն մէջ կ'կարդայուի :

Գիւղն բոլոր 30 տուն է՝ որոնք երկրագործութիւնէն 'իզատ լաւ քարահատութիւն եւս գիտեն . կտրած քարերն են, որ բուն նոյն գիւղի հողին յատուկ բերքն է , տեսակ մը մոխրագոյն աւաղուտ քար է . որ կրակի խիստ շատ կ'դիմանայ . ուստի վառարանաց եւ հացի փուռերու համար ամենահարկաւ որ լինելով , Վան քաղաքի եւ իւր շրջագաւ յիցը մէջ շատ կ'գործածուի . որուն համար ալ վաճառակաւ նութիւնը բանուկ է : Ասկէց 'իզատ' նոյն քարերէն կշիւնն նա եւ սանդ եւ սանդիտուն (հալան) մէջը ընդեղէններ ծեծելու համար . որն նմանապէս գաւառիս ամէն կողմերը կըտարուի :

Սոյն գիւղէս քիչմը հեռու լեռնամէջ տեղ՝ աւեր վանք մի կայ Ս . Աստուածածին անուամբ , որուն ինչ ժամանակ ծաղկեալ լինելն՝ բնաւ յիշատակութիւնմը չկարացինք գտնել այս անգամ :

* * *

(1) Այս մէծ առողիս համար , որիչ ժամանակ երկուս պիտի գրեմք . ըստ որո՞՞մ Համբարձ Ռաֆուհոյ երեւի մեծագործ ունեանց մէկն ալ այս է՝ մինչեւ հիմայ անկորուստ քաղաք :

Դ. ԲՈՒՐԱՍՍԱՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

«ԺԱՄԱՆԱԿՆ ԿՈՒՓԱԽՉԻ ՉԵՆ ԿԵՏԱՐՈՒՒՄ ԴՈՐԾ ԵՐԻ»

(ՆՐ ԺԱՐ ՀԱՅՍԱՐԱՆԻ .)

Արդոյ հեղինակին այս կտոր բանը շատ ազդու խօս-
ուածքմը լինելուն համար, ամէն մարդ ալ սուր զննու-
թեան տակ ձգելով լաւ թող չկատէ . թէ Ժամանակն
ինչպէս բանէ . մի թէ ըմբռնող զօրութեան տակ կիյնայ .
Քեականաբար գիտեմք որ անհարկն գործէ . Օրեր կը
Թաւալին , տարիներ իւրեանց շրջան կառնուին՝ ապիկոր
մարդն կրնայ ետեւէն հասնել՝ քան լիցի . կը կորի մար-
դոյս կենաց թելը եւ կծկելով կը տանէ՝ ով կրնայ ետեւէն
վազել՝ Թող վազէ ու բռնէ որ չփախչի . Գլխեմ՝ ըսողներ
պիտի լինին թէ՝ Ժամանակն ի՞նչպէս կը բռնուի . այժ կը
բռնուի՝ թէ որ չթողուս կենացդ օրերդ դատարի անցը-
նին . Աի՛ ով դու մի պարապ վառներ դժամանակդ . ինչու
որ՝ անոր ընթացք անդառնալի է . ուր կը տանէ զքեզ
զէպ ՚ի մահուն ձորը . Թող չյուսայ՝ մէկը թէ ես դեռ
տղայ եմ՝ այս օրերս անցնելէն ետք , իմ կատարելութեան
օրերը նորէն պիտի գան . ով սնուի յոյս , քննէ իւր հաս-
կակցաց Թող նայէ . քանի քանի մատաղ մանկուհիք գերեզ-
մանը մտած են . Ժամանակ տմուր բռնելու է . կանցնի
ներկային ապաւնին կը յաջորդէ . եւ գործն անկատար

կըմնայ . կենաց թել կսկսի տկարանալ՝ աւանդ աշխարհէս
դատարկ դուրս կենէ . . . :

Պօղոս առաքելոյ խօսքը միտք բերելու է որ կրսէ
« Մինչդեռ ժամանակս ՚ի ձեռս է գործեսցուք զբարիս »
Գալ՝ . 2. 10 .

Քրիստոս ինքն՝ որ աստուած էր եւ զոյացուցիչ աւուրց
եւ ժամանակաց . իւր հրաշագործ քարոզութեանցը մէջ
միշտ կսէր « Եւ ինձ՝ պարտէ գործել զգործս այնորիկ՝ որ
առաքեալսն զիս . մինչ աւուր կայ . գայ գիշեր՝ յորում ոչ
ոք կարէ գործել » . 3ով՝ . Թ. 4 .

Ո՛վ զարհուրելի գիշեր , ինչ սարսուռի նշան պիտի ցոյց
տայ մեզի . գիշեր ասէ եւ ոչ թէ գիշերք . մի է վարկեան
յորում մարդն պիտի գերեզմանը մտանէ : Գործէ ո՛վ
մարդ , գիշերն մօտիկցաւ գործդ պիտի դատարէ . գերեզ-
մանը քեզ կմնայ , մարմինդ կը թուլանայ եւ երակունքդ
կսկսի դատրիլ . ջանք կ'նետ վեր ելնելու , ոչ անձդ գետին
մածուած կը մնայ . զժեւմ պարկայն կենոյդ թելը
կը կտրէ : Արդարեւ փախեալ ժամանակն , գործդ անկատար
մնաց :

Հաստատուն ապացոյց մը է հետագայ պատմութիւնդ .
Զդաստ աղջկան մէկը կը հարցանէ իւր անխորհուրդ մօրը
« Մայրիկ , կսէ , ձմեռը մօտիկցաւ մեզի պարէն պէտքէ՝ որ
չլսայ թէ սովէն եւ սառնամանիքէն մեռանիմք » .
կպատասխանէ մայր « հոգչէ զաւակս դեռ կայ ժամա-
նակ . ձմեռն մինչեւ հասնէ , իմ ծերութիւնս ինձի գերեզ-
մանը կիջեցունէ , եւ քուկդ ալ ժամանակը հասերէ
առն պիտի երթաս . ալ մեզի ինչ պէտքէ պարէն . հանգըս-
տութեամբ անցունենք մեր օրերը » : Ո՛վ անմտութեան ,
ժամանակն կը ծախուի , ձմեռն կը հասնէ սառնամանիք

իւր ընթացք կը շարունակէ, սովն ողորմելոյս վրայ կըստատ
կանայ. « Եւ աղջիկս, կսէ. տես թէ դրացւոց բեռներ կան
ցնի՞ն. աղաչէ անոնց որ մեզի այս դառն մահուանէն
ազատեն » : Բայց Թանձրասպատ ձիւնը կը գտանէ դռն
պաշարած . . . : Այսպէս կը կորսուի չարաչար ժա
մանակաց ու մպէտ վտանգն : Արդ՝ որովհետեւ բնութեանս
արարիչ մարդոյս միտք իմացականութիւն տուերէ, պէտքէ
ապառնիին համար խորհրդածութիւն ընել. ընտրել լաւն
ու հոռին հերքել. խոհեմութեամբ վարել կեանք, խնա
յութեամբ գործածել ժամանակն, ըստ ասից առաքելոյն.
« Ինչպէս թեամբ գնասցիք առ արտաքինս՝ գնոյ առեալ
զժամանակն » : Սող. Դ. 5 :

Ժամանակի խնայութեան օրինակն առաւելագէտ միծն
Ներսէս գիտցաւ որ չթողուց փախչէր. աշխատեցաւ ՚ի սէր
աղբին եւ տառապեցաւ. շինեց բազում վանորայք եւ
ապաստանարան աղքատոց : Խաւարաբեր օրհասն չը կր
ցաւ անոր գործին արդեւք ըլլալ :

Երեւեցաւ նա եւ սրբոյն Սահակայ եւ Մեսրոպայ
վրայ. Թէպէտ շատեր փափագեցան ընդունել դարն լուսն
ղէն, բայց ՚ի բաց սլացաւ. միայն Սահակայ եւ Մեսրոպայ
ձեռքերէն չկրցաւ խալըսիլ. ըմբռնեցին զանի՝ եւ իւր
եանց բարի կամօքը ծառայեցուցին. լուսաւորեցին
Հայաստանը եւ ոսկիաճոյլ զարդիւք զարդարեցին. անոր
համար ալ՝ երեսնոց ժամանակին ոսկեղինիկ դար ըսուեցաւ :

Հապա՛ կը հրաւիրեմ ձեզի ո՛վ հասակակից սիրելիք իմ
անձնագիր. եղիք հայրենավատակ աշխատութեանցը մէջ
քանի որ ժամանակը ձեռքերնիդ ունիք. միտ բերէք քաղց
րիկ Հայաստան, որուն զովարար օգը ծրծրէք ու կը ծը
ծէք :

Տննեցէք սգալի արտասուէքք քերթողահօրն Մովսիսի որ
 փէկմալ չըսէ « Ողբամ զքեզ հայոց սշխարհ » :

Ա. Գ. Աշխիւրդ. Ժ. Կ. Կ. Կ. Կ.

Բայ Ա. Ա. Կ. Կ. Կ.

Ժողովօր Ժ. Բ. 1 :

Եւ յիշեալ դու զայն որ հաստատեացն զքեզ յաւուրս
 մանկութեան քոյ . մինչեւ հասեալ իցեն աւուրք չարու-
 թեան . եւ հասցեն ամբ յորս ասացես ոչ են կամք իմ
 'ի դոսա :

Մինչեւ խաւարեալ իցեն արեգակն՝ եւ լոյս , եւ
 լուսին , եւ ատեղք եւ դարցին ամպք զկնի անձրեւաց :

Եւ յաւուր յորում շարժեսցին պահապանք տանն ,
 եւ թիւրեսցին արք զօրութեան . եւ դատարկացան աղօ-
 լիք զի նուաշեցան . եւ խաւարեսցին որք տեսանեն ընդ
 ծակս :

Եւ միակեսցեն զգլուխս 'ի հրապարակս 'ի տկարութենէ
 ձայնի աղօրւոյն , եւ յարիցեն ի ձայն հաւուն . եւ նկուն
 լիցին դստերք երգոց :

Եւ 'ի բարձունս հայեսցին եւ ապշուցին 'ի ճանապար-
 հին : Եւ ծաղկեսցի նշին , եւ թանձրացի մարաին , եւ
 տարածեսցի կապարն . զի դնաց մարդ 'ի տուն իւր յաւի-
 տենից , եւ շուրջ եղեն կոծողք 'ի հրապարակս :

Մինչեւ կործանեալ իցէ լար արծաթոյն եւ խորտա-
 կեալ մանեակ ոսկոյն . եւ մանրեալ սափորն յաղբիւրն . եւ
 ընկեսցեալ անիւն 'ի գուրն :

ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԴՊՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԵՐՋԱԲԱՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԲԵՐԴԱԿ ԳԻՒՂԻ ՀԻՆ ԴՐՋԱ-
ԳԻՐ ՅԱՅՍԽԱՒՈՒՐԻՆ :

- " ԼՐԳ՝ եղեւ զրաւ գրչութեան այս մեծահանդէս
 " ծաղկազարդ եւ հոգեկից տառի 'ի շրջագայութեան հայ-
 " կազնեան տունարի Զ. Լ. Ե. (այսինքն 'ի 1488 թիւ
 " փրկչին). 'ի դառն եւ 'ի չար ժամանակի՝ յորում ներկիւք
 " 'ի բռնութենէ անօրինաց եւ յանօրէն պահանջողաց,
 " ի հայրապետութեան Տեառն Սարգսի Առաքելական Ա-
 " թողոյն Սուրբ Էջմիածնի . եւ յաշխարհակալութեան
 " Յազուպ բէկի . որ տրայ ժամանակս եղեւ թասպութիւն.
 " զի Ղատին Թաթար էր եւ հալածէր զՔրիստոնեայս
 " 'ի Դաւրէժ Բաղաքի . զի տաճիկ ոմն անուն Մէհթի
 " սպան զմեծ ախոյեանն Հայոց զԽօճայ Միրաքն, վասն 'ի
 " Քրիստոս հաւատոյ . որ եւ յիշատակն օրհնութեամբ
 " եղիցի ամէն :
 " 'Ի Սուրբ եւ գերահռչակ ուխտս որ կոչի այլի վանք . որ
 " եւ հիմնարկեալ 'ի Սուրբ լուսաւորչէն Գրիգորի ընդ
 " հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնիս եւ արեամբ ներկեալ
 " Քրիստոսի Սուրբ գեղարդեանն : Եւ սուրբ աջոյն Յով-
 " հանու եւ խոտաճարակացն : Սուրբ նշանիս եւ տապանի
 " սրբոյն Յակովբայ եւ այլ բազմահաւաք սրբութեանցս :
 " Բառաշնորհութեան տեղոյս իմոյ անարժանութեանս
 " Յովհաննէս եպիսկոպոսի եւ հարազատին իմոյ գեղեցիկ-
 " տիպ մանկանս Տէր Ստեփաննոս Եպիսկոպոս եւ ձեռնա-

անուկ հոգեւոր որդւոյ մերոյ եւ միաբանիցս, Եսայայ
• • • Արդ՝ յերես անկեալ աղաչեմ որք հանդիպիք
սմա տեսուածեամբ, աւրինակելով, կարողալով եւ խելով
յիշեալիք ջերմեռանդ սրտիւք եւ բաղքսագուծ մոռ
ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զստացող Սուրբ Գրոյս ըջ
Տէր Տէր. քահանայ եւ զյովհաննէս քահանայ. եւ զՄաշ-
Թուշմայ եւ զբարեմիտ այրն զԶաքարայ եւ զկենակիցն
իւր խերխաթուն եւ զպատուելի եւ զճգնագգեաց քաջ
Բաբունագետն Ստեփաննոս

Ի Թուականութեանս մերում. Ռ. Մ. Ծ. Է. Յուլիս
ամսոյ 28 վասն ծովացեալ մեղազ մերոց էջ կայծակն
երկնից ՚ի վերայ ամրոցին Վանայ ՚ի մէջ (ճապխանային)
եւ հրդեհեաց զամենայն շինուածս եւ մեծամեծ վէմք
եւ քարինք բարձրացոյց յօդս, վերուստ ՚ի վայր նետեաց
եւ բազումք ՚ի պատահիլ քարանցն մեռան : Զի այս
պատիժս եղեւ ՚ի Վան բարերարն Աստուած ինքն գթաս-
ցի եւ ողորմեսցի տառապեալ ազգիս Հայոց :
Ս երոյ յիշեալ Թուշս այս գիրքս յոյժ քաջքայեալ էր.
• • • Ետ նորոգել ՚ի յիշատակ բարեսէր անձին իւրոյ
ի դուռն բերդակայ Սուրբ Յովհաննէս Եկեղեցւոյ :

Բնական Գիտելի Գեպնաւարժ :

Բարձր հայոց կարնոյ (էրզուրում) գաւառին այս մի-
ջոցիս (Մայիս 21) պատահած զարհուրելի երկրաշարժն՝ շատ
մարդոց հետաքրքրութիւնը արթնցնելով՝ հետամուտ եղած
են պատճառն իմանալու. ընկեր ընկերի պատահած ժամա-
նակին, խօսակցութեան առարկայն իսկոյն այս սոսկալի դի-

պուածիս վրայ կդառնայ . եւ որովհետեւ շատեր կան որ բոլորովին անհմուտ են բնականին , աւելորդական սարսափելի առասպելաբանութեամբ կաղտոտեն բոլոր նորսօղալոց պատանեաց խեղճ մտքեր . եւ առաւել քէշն այն է որ՝ այն ողորմելի պատանիք կրկին հետաքրքրութեան հոգ չնետլնայն սխալ դաստիարակութեան մէջ մտրտեալ եւ պաշարեալ կ'մնան , չար սխալմունքը իւրեանց մտացը մէջ խորունկ արմատացած :

Այս սխալ կարծեացս փոքր ինչ դարման մատուցանելու համար՝ բնականով քիչմը ընդհանուր երկրաշարժին վրայ տեղեկութիւն տալու հարկ համարեցաւ . որն որ արդի բնագիտաց եւ աշխարհագրաց բոլորի ընդունածն է . եւ հաւանականութեան ալ խիստ մերձաւոր :

Վախապէս գիտնալու է որ՝ գետնաշարժն երկու պատճառէ յառաջ կուգայ . մէկմը հրաբուլդիներէն . որոնք զիւրաւառ նիւթոցը իրար խառնուելով եւ խմորելով կ'բռնկին կվաւրն եւ սարսափելի որոտմամբ լեռներուն գլխէն դուրս նետելով , բոլոր լեռանը խորեր գտնուած նիւթերն կրակին սաստիկ ուժով կըհալի եւ ջուրի նման կ'վազեցունէ . որով եւ այն լեռանը շրջականեր սաստիկ երկրաշարժմը պատճառելով կ'սկսէ դողացնել : Բայց այսպիսի հրաբուլդն լերինք Ասիոյ եւ մանաւանդ Հայաստանի մէջ խիստ քիչ կըգտնուին . ասոր համար Հայաստանիս միջի եւ մանաւանդ Կորնոյ պատահած մեծ շարժն՝ երկրորդ պատճառին տալու է , ինչպէս որ երբեմն վասպուրական աշխարհին պատահելով շատ մեծամեծ վնասներ պատճառեց : Կարդայ Առաքել պատմագրի 465. 466. 467 երեսներն :

Այս շարժ՝ բնականաբար այսպէս կ'պատճառի . գետնին

տակի հանքային նիւթերն մէկ գաղտնի պատճառով մը իբար խառնուելով՝ (կազ) ըսուած խիստ զօրաւոր ոգին կ'ոյանայ։ Այս կազը տաքութիւն ունեւորվ իւր մէջը, գետնին տակի խտացեալ օդն կանծարացնէ. որով եւ իւր բոլորտիքի օդոց հաւասարակչութիւնն կորսնցնելով աւելի տեղ բռնելու համար իւր առաջին տեղւոյ մէջը չսղմելով սարսափելի կերպով կ'սկսի գետինը դողացընել եւ այն կործանման եւ աւերման տխուր սարսափն, ամէն մարդու եւ կենդանեացը վրայ տարածել. կ'ցնցէ եւ ահաւելի կերպով այնչափ կշարժէ, մինչեւ որ կամ բնականաբար բաւուած ծակմը գտնելով դուրս ժայթքէ եւ կամ նոր տեղ մը պայթեցնելով այն տեղէն դուրս ծաւալէ եւ շարժն դատարի։ Այսպիսի շարժերուն սահմանն է նոյն (կազ) գոյացած տեղէն մինչեւ օդն դուրս ելած տեղն. որ ելբեմն շատ տարածութիւն կ'ունենայ եւ երբեմն քիչ։ Այս զարհուրելի շարժն կտրելու համար՝ շատ օգուտ կենն խիստ խորունկ փորուած հորերն՝ որոնց միջէն նոյն գոյացեալ (կազն) դուրս ելնելու ճամբայ գտնելով՝ շարժն կրմեղիւ եւ երբեմն ալ բոլորովին կ'կտրի. Բայց թէ որ անգայտացած օդն գետնի խորունկէն է, այն ժամանակ շարժն երկար կտեւէ եւ մինչեւ ծովերուն տակն ալ կ'տարածի։ որով եւ ծովուն ջուրն արտաքոյ կարգի շարժումը կուեննայ եւ շատ տեղ ալ պղպըջակներ դուրս հանելով եռալու պէս կ'լինի։

Կարնոյ պատահած երկրաշարժութեանը մեծապէս զօրութիւն կուտան իւր քովի ջերմութիւններն. որոնց տաքութեանը պատճառաւ գետնի խորունկն եղած օգեր իւրեանց հաւասարակչութիւնն կորսնցնելով. այնպիսի զարհուրելի շարժեր երեւան կ'հանեն։ Ինչպէս որ Պրուսայի ջերմութեւ

ներն ալ այն երկիրներուն :

Բ. այժմ շարժի վրայօք այս համառօտութիւնս բաւական թող լինի անգիտնող սուտ եւ այրանդակ կարծիքներն լուսաբանելու համար . Թէ որ երկար եւ լիովին տեղեկութիւն առնելու ախարժակներ կան՝ թող յայտնեն, որ ուրիշ անգամ երկարօքէն եւ համոզիչ պատճառներով գրուի :

ԿԵՆՑԱՂՕԳՈՒՏ ԲԱՆԻՔ

Չորս տեսակ օգտուէա ընկերութեանց վրայօք մտածելով յարմար կանոններ սահմանեցաւ . որոնց՝ դորձադրութիւնը շատ մեծ հանդստութեամբ օգուտներ պիտի ընծայէ Ազգայնոց . մանաւանդ անոնց որոնք որ Հայաստանի զանազան գաւառացի մէջ՝ մեծ դժբախտութեամբ իւրեանց հանապազօրոյեան պարէնը ձեռք կրբերեն : Ասով Թէ իրենք եւ Թէ իրենց որդիք ազատ եւ խաղաղիկ կեանք մը պիտի վայելեն անշուշտ :

Ա. Հարկաւճար ընկերութիւն . Որ պիտի կազմուի իւրաքանչիւր թաղերու կամ գիւղից մէջը , արքունի ո՛ր եւ իցէ հարկապահանջութենէ՝ ժամանակէմը ետեւէ՝ բոլորովին ազատ մնալու համար :

Բ. Խնայաշահ ընկերութիւն . Ասէն մէկ արհեստաւոր կրնայ իւր արհեստակիցներով այս ընկերութիւնը կազմել . որուն նօյատակն է իւր անձնական կամ առտնին ծախուց մէկ փոքրիկ գումարը աւելցնելով՝ ժամանակէմը յետոյ հանդիստ կերպով այս շահաւէտ ընկերութեան պտուղը

Դ. Գրագիր նմանապէս եւ եկած ստակը հաշուացուցակի մէջ գրէ . թէ եւ տասը փարայ է պէտքէ տարեթուով եւ ամսաթուով նշանակէ . նոյնպէս եւ եղած ծախքը :

Ե. Հարկավճար ընկերութեանը ստակը մինչեւ հինգ տարի չահեցնելէն 'ի զատ' որ եւ իցէ բանի պիտի ծախք չընէ գանձապետ . բայց 'ի մասնաւոր ծախուց . եւ գանձապետ եւ գրագիր ազատ են ընկերութեան ստակ վճարելէ եթէ հաւնոտարմութեամբ վարեն իրենց պաշտօնը . միանգամայն եւ անդամ պիտի ըլլան ընկերութեան :

Զ. Այս ընկերութեան . կարող են մասնակից ըլլալ հեռաւոր երկիր պանդխտութիւն փնայող անձինք . միայն թէ երաշխաւոր մը ցոյց տան ամէն տարի իւրեանց բաժանորդական ստակը վճարելու :

Է. Ով որ հարկատու չէ' պարտաւոր չէ ընկերութեան բաժանորդ գրուելու . բայց ազգասիրաբար աղքատաց ձեռն . տուութիւն կրնայ ընել ընկերութեան ստակ վճարելով ըստ կարեաց :

Ը. Ընկերութեան բաժանորդ գրուող անձը' հինգ տարի շարունակ ստակ տալէն ղկնի , ազատ պիտի ըլլայ արքունա . կան տուրքերէ . վասնորոյ բաժանորդ չըգրուողը պիտի վըճարէ անպատճառ . պակաս մնացած կամ պատահական տուրքեր :

Թ. Գանձապետ եւ գրագիր տարին անգամ մը հաշիւ պիտի տան ընկերութեան :

Ժ. Հինգ տարիէն յետոյ ընկերութեան ունեցած բոլոր ստակը ապահով տեղ մը տրուի շահով . կամ անշարժ կարուածներ առնուի , որով վճարուի արքունական բոլոր տուրքերը :

Առանձն Բ.

Խնայողի Ընկերութեան Պայմաններ .

Ա. Խնայողի ընկերութեան մէջէն վեց անձինք ընտրուին խորհրդական անդամ ըլլալու . որոնք շաբթուան մէկ օրը հաւաքուին պատշաճաւոր տեղմը խորհելու եւ տնօրինելու ընկերութեան հարկաւոր պիտոյքը .

Բ. Ընկերութեան անդամ գրուողը պիտի վճարէ կանխիկ չաքաթ հինգ զուռուշ . հինգ տարի շարունակ տալու պայմանաւ .

Գ. Խորհրդականք իրենց մէջէն ընտրեն երկու հաւատարիմ անձինք . որոնց մէկը ըլլայ ընկերութեան գանձապետ՝ եւ միւսը հաշուակալ . եւ իրենք պիտի ըլլան երաշխաւոր ընկերութեան հաւաքուած ստակին .

Դ. Ընկերութեան համար ինչ որ առնուի ծախուի բոլոր բաժանորդներուն պիտի լիմացնէ գանձապետ կամ գրագիր .

Ե. Ընկերութեան անդամներէն որն որ կարողէ ստակ չահեցնել ընկերութեան համար՝ կրնայ առնել գանձապետէն խորհրդականաց դիտութեամբ . եւ ի ժամանակին հաշիւ տալ .

Չ. Տարին անգամ մը ընկերութեան բոլոր անդամներ հաւաքուին տարեկան հաշիւ տեսնալու համար . եւ խորհրդականներ եթէ փոխել հարկաւորի՝ փոխեն . եւ ուրիշ օգտակար տնօրէնութիւններ հաստատեն .

Ի. Ընկերութեան հինգ տարին չըլլացած ով որ շաբթական տալէ դատրի ընկերութենէն զայն միայն կրնայ պահանջել ինչքան որ տուած է . եւ կամ ծախել ուրիշի խորհրդակա-

նայ համահաճութեամբ .

Ը. Եթէ բաժանորդներէն մէկը որ մեռնի՝ ժառանգ եղողը պիտի յաջորդէ մեռնողի տեղը եւ շաբթական վճարէ իսկ ժառանգ չունեցողի ստակին , ընկերութիւն պիտի ըլլայ ժառանգ .

Թ. Ընկերութեան հինգ տարին որ լրանայ՝ նոյն ժառանգ գտնուածն եթէ փոքրահասակ է՝ ընկերութիւն պաշտպան պիտի ըլլայ ամէն մէկ պիտոյքը հագալու . մինչեւ որ հասնի ի չափ կատարելութեան .

Ժ. Խնայաշահ ընկերութիւն՝ նախ կրկնադործութեան ձեռնարկութիւն ընէ , եւ յետոյ առ եւ տրութեամբ եւ վաճառականութեամբ օր ըստ օրէ յառաջադիմութեան պըտուղներ պիտի վաջելէ .

ԺԱ. Ընկերութիւն ջանք պիտի ընէ հայազգի անգործ եւ մօլի մարդիք բանի մէջ գործածել . եւ կարելի եղածին չափ ունեցած մօլութիւններէ հեռացնել որ եւ իցէ կերպերով .

ԺԲ. Ընկերութիւն հինգ տարի լման վերայ գրեալ պայմաններով շարունակէ պիտի իւր ընթացքը եւ այնուհետեւ ուրիշ պայմաններով պիտի նորոգուի յարատեւութեամբ .

Պիտի-Էսրուանի-է

Սահմանադրութեան անձնակազմի անդամներէն մէկը որ մեռնի , նոյն ժառանգ չունեցողի ստակին , ընկերութիւն պիտի ըլլայ ժառանգ .

Ազնիւ բնութիւն իշխանաց՝ արդար դատաստան է ,
Լաւ իշխանն՝ մարդկային ազգի պահապանն է ,
Տուր , Տէր , իշխանաց մերոյ բարի սիրտ եւ խիղճ մտաց .

Եւ սէր բազմաց

Ազգ անիշխան Է առանց պարիսպ դղեկի : ՅԱՅԿՈՒՄ
Յոր թշնամին մտանէ անարգել եւ ուղղակի : (Եւսեբիոս)

Անոգուտ իշխան ազգին Է մին պտուղ դառնահամ, (Եւսեբիոս)

Եւ Սէյեադն եմ յայտնախօս, ոչ կարեմ կեղծել տեսել :
Քանզի այժմեան վիճակ իմ ճշմարտութեամբ եմ գտել :
Տէր, Տէր իշխանաց մերոց բարի սիրտ, եւ խիղճ մտաց :
Եւ սէր բազմաց :

Պ. Պ. Մ.

ԺԱՆՈՒՅՈՒՄՆԵ

Լուսաւորեալ դարոյս մէջ մերարգոյ Հայրենակցաց գլխաւորական եւ ազգասիրական անորժակին վրայ երեւելի փոփոխութեամբ նորութիւն մը տիրելուն համար՝ շատերուն ձեռք փափագանք մ'պորտի հայրենավէպ Արծուոյն Վասպուրականի թերթերն : Բայց նոյն ուսումնաւորնչ յարգելեացը միջէն եղեր են ոմանք՝ որ տարակուսութիւն ցոյց տուած են մինչեւ հիմայ (Ժառանգորայ Վարժարանի Աշակերտ) ստորագրութեամբ հրատարակուած յօդուածներուն վրայ՝ թէ արդեօք ռոժառանգաւորաց Վարժարանի աշակերտք են ատենք : Որոնց տարակոյտը փարատելու համար՝ կիմացունեմք թէ, մինչեւ հիմայ նոյն ստորագրութեամբ հրատարակուած յօդուածներն, խրիմեան Արժա նապատիւ Տ. Մկրտիչ Հայրենասէր եւ Գիտնական Վարժապետի վերառեւջութեամբ Վանայ Վարագ մենաստանի

մէջ հաստատեալ թԱՌԱՆԳԱԻՌՈՒՑ ԱՆԴՐԱՆԻՒ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ աշակերտաց յօդուածներն են անոնք
(որոնց վրայ ուրիշ ժամանակ երկար պիտի գրուի . 'ի
ցնծութիւն բոլոր ազգասիրաց) :

Ենիք կարծիք չունէինք թէ տարակոյս ցըցունողներ
պիտի լինին՝ անոր համար նոյն ոճն ընտրելու էինք . բայց
ասկէց ետեւ պարտաւորեցանք տեղական յատկացուցչով
դնել այն ստորագրութիւնները , որ անտարակոյս լինին .

• • Արարեալ է .

ՀԱՆՆԵՐՈՒՄ

Գլխաւորիդ եւ շատ ձեւով ,
կամ միջակի իբր կոթող ,
Անտիմ կըրէ ոգի լափող ,
որ եւ ասիւր Աստուած հըզօր
Ռուք ունիմ կանգնահողով ,
ցըցեալ ի վեր երբեմն ի կոր .
Որով բուրմուկ յոյժ տեւաւոր ,
ծըխեալ ձօնեմ շատուածոց հօր .

ՅԵՏՐՈՒԱՐԻ ՀԱՆՆԵՐՈՒՄ ԵՐ ԱՐԵՒԱԾԱՐԻՄ

(Այլեւս)

Փետրուար ամսոյ հանելուկն լուծողներ եղել են՝ բայց
յատուկ գրութեամբ մեզի չիմացնելուն համար՝ անունին
առանց հրատարակելու մնաց . Ուստի կձանուցուի՝ որ աս-
կէդ ետեւ գտնողներ աւուրք յառաջ յատկապէս իմաց
տան , որ ըստ արժանոյն հրատարակուի :

82 Երեւի 1866 թիւ 1766 կարգա :

ՎԱՆ , Պ . Մկրտիչ Տ . Ետոմեան 'ի գրանոցի Վասպուրական
Արծուշն .

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ , Գրիգոր Աղա Տ . Մկրտիչեան Մա-
կնցով .

ՊԱՐԻՆ , Խաչատուր Խան Տ , 'ի երոթսեանց եւ միանգամայն
գործակալ Տարոնոյ եւ Ռուսաստանի Հայոց .

ՏՓԽԻՍ . շքեղարուեստ Յովհաննէս Աղա Բաբաեան Բա-
կանեանց .

ՏՐԱՊԷԶՈՆ . Ըղաճան Աղա Յովհաննէսեան .

ՊՕԼԻՍ . Պ . Յակովբ Աղուանեան Վանցի 'ի Պալլեմաճի Խան

ԶՄԻՒՌԻՆ . Պ . Սարգիս Տէր Մարգարեան Վանանդեցոյ .

ԲԵՐԻԱ . Յովհաննէս Աղա Միսաբեան .

ՍԱԼԱՄԱՏ , Յակովբ Միրզայեան Մէլիք Յակովբեանց ,
միանգամայն գործակալ Պարսկաստանի Հայոց .

ԳԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՒՅԻ

Ի Վան , 'ի Կարին , 'ի Մուշ , 'ի Բաղէշ , 'ի Տրապիզոն 2 ու
կէ Օսմանցիքսան ղուրուշնոց արծաթ Մէճիտիէ .

Ի Պոլիս , 'ի Զմիւռլին , 'ի Բերիա , երեք արծաթ քան
ղուրուշնոց Մէճիտիէ .

Ի Ռուսաստան եւ 'ի Պարսկաստան , այսինքն 'ի Տփլիս ,
Սաղէքսանդրպօլ , 'ի Վաղարշապատ 'ի Դավրէժ եւ այլն ,
չորս արծաթ Մանէթ .

Գին միոյ տեարակի 7 ղուրուշ . Ճանապարհին ծախքը
Խաբադիրը պիտի վճարէ .

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆՆԱԾ ԾՊՈՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԱՍՏՈՒԱԾ ՊԱՇՏՈՒԹԵԱՆ

ԵԿԵՂԵՑ ԱՇԽՆ ՀԱՐՑ

Մո՛վսէն Սա՛րգիսի՛ն Տօ՛մարայի՛ն Խա՛րաջ Ու՛րէշ

Սէ՛հապանձ Հայրապետ Հայր 51

ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱՇԽՆ ԱՌԱՔԻՆԵԱՑ

Ա. Սիբաթ Բաճրապարտի Գերապանձ Եւ Հայրենաշին

Արա՛յ Հայր 55

ՏԵՍԱՐԱՆԲ ՀԱՅՐԵՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱՑ

Սիւնիո՛ւ Լեւոն Զա՛սարան Եւ Բերրա՛յ Գե՛ւշ 59

ԲԱՆԴԱՍԱՆՍ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ Ք. Ե. Բ. Բ.

Ժամանակն Կո՛ւմիտէն Կա՛նոնաւորէ Գործերը . 64

ԲԱՆԴ ԺԱՂՈՒՂԻ Եւ Կա՛նոնաւորէ Կործերը Եւ Կա՛նոնաւորէ 67

ԹԱՆԴԱՐԱՆ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ Եւ ՊՐՈՒԹԵԱՆ

Սէրժա՛ն Եւ Յիշապարհ-Եւ Բերրա՛յ Գե՛ւշ Գե՛ւ

Գրչա՛ր Զայա՛մաւորէ 68

Բնա՛ն Գիտէ՛լ Գիտէ՛լ Գիտէ՛լ Գիտէ՛լ Գիտէ՛լ 69

Սեւադոփո՛ւ Բա՛ն

Ասան Իշխանայ 72

Ծանոցո՛ւն 77

Հանձնա՛յ 78

Եւ Կա՛նոնաւորէ Կործերը Եւ Կա՛նոնաւորէ 79

Եւ Կա՛նոնաւորէ Կործերը Եւ Կա՛նոնաւորէ 80

Եւ Կա՛նոնաւորէ Կործերը Եւ Կա՛նոնաւորէ 81